

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI

Fondul Social European
POSDRU 2007-2013

Instrumente Structurale
2007-2013

OIPOSDRU

Universitatea
Româno-Americană

Discriminarea – noțiuni introductive

Cadrul legal și instituțional pentru combaterea discriminării

Delia Niță, Manager Program Antidiscriminare

Centrul de Resurse Juridice

Investește în oameni!

Proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Sectorial pentru Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013

Axa prioritară: 1. Educația și formarea profesională în sprijinul creșterii economice și dezvoltării societății bazate pe cunoaștere

Domeniul major de intervenție: 1.2. Calitate în învățământul superior

Titlul proiectului: *ȘCOALA PRACTICĂ: Inovare în învățământul superior și succes pe piața muncii*

Cod Contract: POSDRU/156/1.2/G/132920

Proiect implementat de *Universitatea Româno-Americană* în parteneriat cu *Centrul de Resurse Juridice*

Stereotipuri, prejudecăți, discriminare

Sursa: David G Myers (2002), *Social Psychology*, McGraw-Hill International Edition, pp. 327-373

Stereotipul = O credință despre atributele personale ale unui grup de oameni, o suprageneralizare, o categorizare. Poate pleca de la anumite realități, însă nu explică relații de cauzalitate. Ex. Deoarece mulți muzicieni de talent sunt romi, romii sunt recunoscuți ca având talent muzical, ceea ce nu înseamnă că dacă ești rom, vei avea neapărat talent la muzică (cauzalitate);

Prejudecata = “o antipatie în baza unei generalizări eronate și inflexibile” (Gordon Allport, *the Nature of prejudice*, 1954, p.9); e o atitudine și cuprinde prin urmare: afecte (sentimente), tendință comportamentală (înclinație spre acțiune), cogniție (credințe).

Discriminarea e prejudecata în acțiune, atunci când atitudinea negativă se manifestă în comportament.

Efectele și surse discriminării

Sursă: David G Myers (2002), *Social Psychology*, McGraw-Hill International Edition, pp. 327-373

Amenințarea stereotipului: o grijă care ne blochează când ne confruntăm cu un stereotip negativ, gândindu-ne că vom fi evaluați în baza acestui stereotip negativ. Astfel, când ești plasat într-o situație în care ceilalți se așteaptă să te comporți într-un anumit fel, de regulă negativ, ai tendința să confirmi acea așteptare. Stereotipurile pozitive pot, de asemenea, influența comportamentul, crescând performanța. Ex. : Este foarte probabil că performanța educațională a copiilor romi este statistic mai scăzută și din cauză că se confruntă cu discriminarea și sunt conștienți de ea.

Țapul ispășitor: oamenii care sunt în situații dificile au tendința de a gândi și se comporta negativ față de “ceilalți”, de a da vina pe ceilalți pentru propriile lor dificultăți. Mecanismul „țapului ispășitor” a fost folosit de politicieni sau diferiți conducători în scop de propagandă în diferite epoci, cele mai teribile efecte ale acestei propagande ducând la genocidul celor care erau blamați (Holocaustul).

Etnocentrism: o credință în superioritatea propriului grup etnic și cultural, și, în paralel, dispreț pentru toate celelalte grupuri.

Temă de vizionare: Documentar PBS, *A class divided*, disponibil la: <https://www.youtube.com/watch?v=D0qKDiq1fNw>

Cadrul legal național privind combaterea discriminării

- O.G. 137/2000 privind prevenirea și sancționarea tuturor formelor de discriminare, <http://bit.ly/1RQ0yDn>
- Prevederi speciale referitoare la discriminare în legislație aparținând diferitelor domenii ale vieții:
- Ordinul 1540/2007 privind interzicerea segregării școlare a copiilor romi și aprobarea Metodologiei pentru prevenirea și eliminarea segregării școlare a copiilor romi
<http://bit.ly/1FiKB3h>
- Ordonanța de Urgență 31/2002 privind interzicerea organizațiilor și simbolurilor cu caracter fascist, rasist sau xenofob și a promovării cultului persoanelor vinovate de săvârșirea unor infracțiuni contra păcii și omenirii:
<http://bit.ly/1HijR2y>
- Codul Penal (Art 77, h; 297, 2; 369)

Termeni specifici OG 137/2000

- Art. 2

(1) Potrivit prezentei ordonanțe, prin discriminare se înțelege orice deosebire, excludere, restricție sau preferință, pe bază de rasă, naționalitate, etnie, limbă, religie, categorie socială, convingeri, sex, orientare sexuală, vârstă, handicap, boală cronică necontagioasă, infectare HIV, apartenență la o categorie defavorizată, precum și orice alt criteriu care are ca scop sau efect restrângerea, înlăturarea recunoașterii, folosinței sau exercitării, în condiții de egalitate, a drepturilor omului și a libertăților fundamentale sau a drepturilor recunoscute de lege, în domeniul politic, economic, social și cultural sau în orice alte domenii ale vieții publice.

Termeni specifici

- Discriminare indirectă - prevederile, criteriile sau practicile aparent neutre care dezavantajează anumite persoane, pe baza criteriilor prevăzute la alin. (1), față de alte persoane, în afara cazului în care aceste prevederi, criterii sau practici sunt justificate obiectiv de un scop legitim, iar metodele de atingere a aceluși scop sunt adecvate și necesare (Art. 2, alin. 3). Ex. stabilirea unei înălțimi de 1,75 pentru admiterea la Școala de poliție spre exemplu. Deși nu se specifică nimic legat de femei, baremul de înălțime exclude în mod disproporționat femeile.
- Hărțuire - orice comportament pe criteriu de rasă, naționalitate, etnie, limbă, religie, categorie socială, convingeri, gen, orientare sexuală, apartenență la o categorie defavorizată, vârstă, handicap, statut de refugiat ori azilant sau orice alt criteriu care duce la crearea unui cadru intimidant, ostil, degradant ori ofensiv. (Art. 2, alin. 5)

Termeni specifici

- Discriminare multiplă - Orice deosebire, excludere, restricție sau preferință bazată pe două sau mai multe criterii prevăzute la alin. (1) constituie circumstanță agravantă la stabilirea răspunderii contravenționale dacă una sau mai multe dintre componentele acesteia nu intră sub incidența legii penale (Art. 2, alin. 6)
- Victimizare - orice tratament advers, venit ca reacție la o plângere sau acțiune în justiție cu privire la încălcarea principiului tratamentului egal și al nediscriminării. (Art. 2, alin. 7). Ex. o persoană depune plângere pentru că este discriminată în mod constant la muncă de colegi. Din cauză că a depus plângere, incidentele discriminatorii se înmulțesc sau se intensifică.

Termeni specifici

- Măsuri speciale/discriminare pozitivă - Măsurile luate de autoritățile publice sau de persoanele juridice de drept privat în favoarea unei persoane, unui grup de persoane sau a unei comunități, vizând asigurarea dezvoltării lor firești și realizarea efectivă a egalității de șanse a acestora în raport cu celelalte persoane, grupuri de persoane sau comunități, precum și măsurile pozitive ce vizează protecția grupurilor defavorizate nu constituie discriminare în sensul prezentei ordonanțe. (Art 2. alin. 10). Ex. locuri speciale pentru romi la licee (măsură specială)
- Categorie defavorizată - acea categorie de persoane care fie se află pe o poziție de inegalitate în raport cu majoritatea cetățenilor datorită diferențelor identitare față de majoritate, fie se confruntă cu un comportament de respingere și marginalizare. (Art. 4)

Principiu CEDO

- Art 14 din Convenție (dreptul de a nu fi discriminat) este încălcat nu doar atunci când statele tratează în mod diferit persoane aflate în situații analoage, fără a avea o justificare obiectivă și rezonabilă, dar și atunci când statele, fără o justificare obiectivă și rezonabilă, eșuează în a trata diferit persoanele ale căror situații sunt semnificativ diferite (Thlimmenos c. Grecia, Aplicația nr. 34369/97, Decizie din 06.04.2000, alin. 44)
- Exemplu: Prin faptul că nu respectă și nu asigură respectarea prevederilor legale pentru accesibilizare, și nu ține cont astfel de situația semnificativ diferită a persoanelor cu dizabilități, statul român încalcă dreptul de a nu fi discriminat al acestora.

Sanctiuni O.G. 137/2000

- Art. 26

(1) Contravențiunile prevăzute la art. 2 alin. (2), (4), (5) și (7), art. 6-9, art. 10, art. 11 alin. (1), (3) și (6), art. 12, 13, 14 și 15 se sancționează cu amendă de la 1.000 lei la 30.000 lei, dacă discriminarea vizează o persoană fizică, respectiv cu amendă de la 2.000 lei la 100.000 lei, dacă discriminarea vizează un grup de persoane sau o comunitate.

(2) Consiliul sau, după caz, instanța de judecată poate obliga partea care a săvârșit fapta de discriminare să publice, în mass-media, un rezumat al hotărârii de constatare, respectiv al sentinței judecătorești.

(3) Sanctiunile se aplică și persoanelor juridice.

(4) Aplicarea sanctiunilor contravenționale prevăzute la alin. (1) se prescrie în termen de 6 luni de la data soluționării petiției de către Consiliu.

(5) La cererea agenților constataitori, reprezentanții legali ai autorităților și instituțiilor publice și ai agenților economici supuși controlului, precum și persoanele fizice au obligația, în condițiile legii:

a) să pună la dispoziție orice act care ar putea ajuta la clarificarea obiectivului controlului;

b) să dea informații și explicații verbale și în scris, după caz, în legătură cu problemele care formează obiectul controlului;

c) să elibereze copiile documentelor solicitate;

d) să asigure sprijinul și condițiile necesare bunei desfășurări a controlului și să-și dea concursul pentru clarificarea constatărilor.

(6) Nerespectarea obligațiilor prevăzute la alin. (5) constituie contravenție și se sancționează cu amendă de la 200 lei la 1.000 lei.

Ordinul 1540/2007 - Anexa 1 Metodologia

Art. 2

(1) **Segregarea** este o formă gravă de discriminare și are drept consecință accesul inegal al copiilor la o educație de calitate, încălcarea exercitării în condiții de egalitate a dreptului la educație, precum și a demnității umane.

(2) Constituie segregare școlară a elevilor romi separarea fizică a elevilor aparținând etniei romi în grupe/clase/ clădiri/școli/alte facilități, astfel încât procentul elevilor aparținând etniei romi din totalul elevilor din școală/clasă/grupă este disproporționat în raport cu procentul pe care copiii romi de vârstă școlară îl reprezintă în totalul populației de vârstă școlară în respectiva unitate administrativ-teritorială.

(3) Nu constituie segregare situația în care se constituie grupe/clase/școli formate preponderent sau doar cu elevi romi, în scopul predării în limba romani sau în sistem bilingv (de exemplu: română-romani/maghiară-romani).

Art 16

Încălcarea dispozițiilor prezentei metodologii atrage răspunderea disciplinară, în conformitate cu art. 115 și 116 din Legea nr. 128/1997 privind Statutul personalului didactic, cu modificările și completările ulterioare, sau, după caz, răspunderea contravențională, civilă sau penală, potrivit legislației în vigoare.

Codul Penal

- Art. 77: Circumstanțe agravante

h) săvârșirea infracțiunii pentru motive legate de rasă, naționalitate, etnie, limbă, religie, gen, orientare sexuală, opinie ori apartenență politică, avere, origine socială, vârstă, dizabilitate, boală cronică necontagioasă sau infecție HIV/SIDA ori pentru alte împrejurări de același fel, considerate de făptuitor drept cauze ale inferiorității unei persoane în raport cu celelalte.

- Art. 369: Incitarea la ură sau discriminare

Incitarea publicului, prin orice mijloace, la ură sau discriminare împotriva unei categorii de persoane se pedepsește cu închisoare de la 6 luni la 3 ani sau cu amendă.

Codul Penal

- Art. 297: Abuzul în serviciu

(1) Fapta funcționarului public care, în exercitarea atribuțiilor de serviciu, nu îndeplinește un act sau îl îndeplinește în mod defectuos și prin aceasta cauzează o pagubă ori o vătămare a drepturilor sau intereselor legitime ale unei persoane fizice sau ale unei persoane juridice se pedepsește cu închisoarea de la 2 la 7 ani și interzicerea exercitării dreptului de a ocupa o funcție publică.

(2) Cu aceeași pedeapsă se sancționează și fapta funcționarului public care, în exercitarea atribuțiilor de serviciu, îngrădește exercitarea unui drept al unei persoane ori creează pentru aceasta o situație de inferioritate pe temei de rasă, naționalitate, origine etnică, limbă, religie, sex, orientare sexuală, apartenență politică, avere, vârstă, dizabilitate, boală cronică necontagioasă sau infecție HIV/SIDA.

Cadrul instituțional și procedural

- Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării; www.cncd.org.ro
- Instanțele;
- Comisii disciplinare.

CNCD

- Hotărârile se iau în cadrul unui Colegiu Director compus din 9 membri cu rang de secretar de stat, nominalizați de Parlament, cu mandat de 5 ani;
- Conduc de un președinte ales dintre membrii Colegiului director, de către aceștia;
- CNCD poate fi sesizat în termen de 1 an de la data săvârșirii faptei, trebuie să soluționeze petiția în termen de 90 de zile, iar hotărârea poate fi contestată la Curtea de Apel în termen de 15 zile de la comunicare.

Sarcina probei și natura probelor

- Persoana interesată va prezenta fapte pe baza cărora poate fi prezumată existența unei discriminări directe sau indirecte, iar persoanei împotriva căreia s-a formulat sesizarea îi revine sarcina de a dovedi că nu a avut loc o încălcare a principiului egalității de tratament. În fața Colegiului director se poate invoca orice mijloc de probă, respectând regimul constituțional al drepturilor fundamentale, inclusiv înregistrări audio și video sau date statistice. (Art. 20, alin. 6). Vezi și hotărârea CEDO D.H. și alții c. Rep. Cehia (<http://bit.ly/17xkZIB>)
- Inversarea sarcinii probei nu se aplică în domeniul penal

Instanțele

- În baza OG 137/2000 instanțele pot fi sesizate în termen de 3 ani de la săvârșirea faptei, fără a fi necesară sesizarea prealabilă a CNCD. În cazurile fundamentate pe OG 137/2000 trebuie citat obligatoriu însă și CNCD;
- Instanțele pot acorda despăgubiri și restabili situația anterioară discriminării sau anula situația creată prin discriminare.

Rolul ONG-urilor cf. OG 137/2000

- Art. 28

(1) Organizațiile neguvernamentale care au ca scop protecția drepturilor omului sau care au interes legitim în combaterea discriminării au calitate procesuală activă în cazul în care discriminarea se manifestă în domeniul lor de activitate și aduce atingere unei comunități sau unui grup de persoane.

(2) Organizațiile prevăzute la alin. (1) au calitate procesuală activă și în cazul în care discriminarea aduce atingere unei persoane fizice, la cererea acesteia din urmă.

Surse suplimentare

- Campanie Amnesty International privind dreptul la locuire: <http://respectmyrights.org/>
- Agenția UE pentru Drepturi Fundamentale : www.fra.europa.eu
- Comisia Europeană, Directoratul general pentru Justiție, *Tackling discrimination*: <http://bit.ly/1gE4pQB>
- Centrul de Resurse Juridice (Ágnes Csonta și Delia Niță) *Reprezentarea romilor în litigii privind drepturile omului – ghid pentru avocați*, 2014, disponibil la: <http://bit.ly/1EM47BM>
- EU Agency for Fundamental Rights, European Court of Human Rights, *Handbook on European Non-discrimination Law*, 2010, <http://bit.ly/1BS09YZ>
- CEDO, Factsheets privind discriminarea: <http://bit.ly/MDXsFB>
- www.antidiscriminare.ro
- <http://romanicriss.org/>
- www.crj.ro